

WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY Z EDUKACJI ZDROWOTNEJ W KLASACH 4-8

* Uczeń, aby uzyskać wyższą ocenę, powinien spełniać wymagania określone dla danej oceny oraz wymagania przewidziane dla ocen niższych.

Klasa 4

Na ocenę dopuszczającą

Uczeń:

- wymienia podstawowe pojęcia związane ze zdrowiem i zdrowym stylem życia;
- zna podstawowe zasady higieny osobistej i rozpoznaje podstawowe środki higieniczne;
- wymienia wybrane objawy choroby i wie, że w niektórych sytuacjach należy skorzystać z pomocy medycznej;
- rozpoznaje podstawowe produkty korzystne i niekorzystne dla zdrowia;
- wskazuje przykłady zdrowych produktów, takich jak warzywa, owoce i woda;
- zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania;
- wie, jak w prosty sposób pielęgnować rośliny w domu lub ogrodzie;
- zna podstawowe zasady higieny cyfrowej;
- rozpoznaje wybrane zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu i urządzeń ekranowych;
- wie, że niewłaściwe korzystanie z urządzeń ekranowych może mieć negatywny wpływ na zdrowie.

Na ocenę dostateczną

Uczeń:

- wyjaśnia podstawowe pojęcia związane ze zdrowiem, higieną i zdrowym stylem życia;
- omawia znaczenie higieny osobistej dla zdrowia;
- wskazuje wybrane wiarygodne źródła informacji o zdrowiu;
- rozpoznaje podstawowe objawy choroby i wie, kiedy należy zwrócić się o pomoc do osoby dorosłej lub lekarza;
- potrafi zmierzyć temperaturę ciała;
- zna podstawowe zasady przygotowania się do wizyty lekarskiej lub stomatologicznej;
- wyjaśnia podstawowe zasady zdrowego odżywiania i nawadniania;
- wymienia sposoby zapobiegania nadwadze i otyłości;
- zna znaczenie regularnego spożywania posiłków oraz jedzenia warzyw i owoców;
- zna podstawowe zasady przechowywania żywności;

- rozpoznaje podstawowe zagrożenia związane z korzystaniem z urządzeń ekranowych i Internetu;
- wyjaśnia, na czym polega higiena cyfrowa;
- zna podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z Internetu i urządzeń elektronicznych.

Na ocenę dobrą

Uczeń:

- stosuje podstawowe zasady higieny osobistej w codziennym życiu;
- potrafi właściwie przygotować się do wizyty lekarskiej;
- dobiera odpowiednie zachowanie do podstawowych objawów choroby lub sytuacji zagrożenia zdrowia;
- stosuje podstawowe zasady zdrowego odżywiania;
- przygotowuje proste zdrowe posiłki, napoje lub przekąski;
- rozpoznaje podstawowe informacje umieszczone na etykietach produktów spożywczych;
- rozpoznaje oznaki psucia się żywności;
- stosuje podstawowe zasady higieny cyfrowej;
- wie, jak reagować na wybrane zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu;
- wskazuje osoby i miejsca, w których można uzyskać pomoc;
- przestrzega ustalonych zasad korzystania z urządzeń ekranowych.

Na ocenę bardzo dobrą

Uczeń:

- potrafi ocenić, czy wybierane produkty spożywcze sprzyjają zdrowiu;
- uzasadnia wybór zdrowych produktów i napojów;
- omawia wpływ słodczy, słodzonych napojów i fast foodów na zdrowie;
- wyjaśnia znaczenie ograniczania marnowania żywności;
- omawia skutki nadmiernego korzystania z urządzeń ekranowych;
- rozpoznaje i ocenia podstawowe zagrożenia występujące w Internecie;
- uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad higieny cyfrowej;
- wyjaśnia znaczenie profilaktyki i wybranych działań służących ochronie zdrowia;
- uzasadnia korzystanie z wiarygodnych źródeł informacji o zdrowiu;
- potrafi ocenić, kiedy objawy choroby wymagają zwrócenia się o pomoc;
- zna podstawowe zasady postępowania w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia.

Na ocenę celującą

Uczeń:

- samodzielnie planuje działania służące dbaniu o własne zdrowie;
- proponuje sposoby promowania zdrowego stylu życia;
- potrafi wykorzystać zdobytą wiedzę w różnych sytuacjach związanych ze zdrowiem i bezpieczeństwem;
- samodzielnie wyszukuje i wykorzystuje wiarygodne informacje dotyczące zdrowia;
- proponuje właściwe działania w sytuacjach zagrożenia zdrowia;
- aktywnie i samodzielnie angażuje się w działania związane z promocją zdrowia.

Klasa 5

Na ocenę dopuszczającą

Uczeń:

- wymienia podstawowe emocje oraz przykłady sytuacji stresowych;
- zna podstawowe sposoby odpoczynku i relaksu;
- rozpoznaje podstawowe pojęcia związane ze zdrowiem psychicznym, snem i relacjami;
- wymienia podstawowe rodzaje relacji, takie jak koleżeństwo, przyjaźń i rodzina;
- rozpoznaje przykłady właściwych i niewłaściwych zachowań wobec innych osób;
- wymienia podstawowe funkcje rodziny;
- wskazuje przykładowe osoby i miejsca, w których można uzyskać pomoc;
- wymienia wybrane czynniki środowiskowe wpływające na zdrowie człowieka;
- rozpoznaje przykłady działań proekologicznych;
- wymienia przykłady aktywności fizycznej;
- wskazuje podstawowe korzyści wynikające z aktywności fizycznej;
- wie, że siedzący tryb życia może niekorzystnie wpływać na zdrowie;
- podaje przykłady prostych aktywnych przerw.

Na ocenę dostateczną

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie snu i odpoczynku dla zdrowia;
- wyjaśnia, czym jest stres i jak może wpływać na człowieka;
- zna podstawowe czynniki wpływające na jakość snu;
- wyjaśnia podstawowe pojęcia związane ze zdrowiem psychicznym, emocjami i relacjami;
- wyjaśnia znaczenie pozytywnej samooceny i asertywności;
- rozróżnia podstawowe zachowania asertywne, agresywne i uległe;

- opisuje podstawowe znaczenie rodziny w życiu człowieka;
- wymienia podstawowe prawa i obowiązki członków rodziny;
- wyjaśnia, jak stan środowiska może wpływać na zdrowie człowieka;
- wyjaśnia znaczenie kontaktu z naturą dla zdrowia;
- wyjaśnia, dlaczego aktywność fizyczna jest ważna dla zdrowia;
- zna podstawowe zasady bezpieczeństwa podczas aktywności fizycznej;
- wyjaśnia znaczenie prawidłowej postawy ciała.

Na ocenę dobrą

Uczeń:

- rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje u siebie i innych osób;
- stosuje wybrane sposoby radzenia sobie ze stresem i trudnymi emocjami;
- stosuje podstawowe zasady higieny snu i odpoczynku;
- zna i potrafi zastosować proste techniki relaksacyjne;
- wskazuje osoby i miejsca, w których można szukać pomocy w trudnej sytuacji;
- stosuje podstawowe zasady szacunku, empatii i odpowiedzialności w kontaktach z innymi;
- rozpoznaje niewłaściwe zachowania w relacjach;
- wskazuje sposoby dbania o relacje rodzinne i rówieśnicze;
- podaje przykłady działań służących ochronie środowiska;
- stosuje podstawowe zasady odpowiedzialnego zachowania wobec przyrody;
- uczestniczy w różnych formach aktywności fizycznej;
- dobiera strój do warunków atmosferycznych i rodzaju aktywności;
- stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa podczas ruchu.

Na ocenę bardzo dobrą

Uczeń:

- omawia wpływ stresu na samopoczucie, emocje i zachowanie człowieka;
- potrafi ocenić, jakie sposoby radzenia sobie ze stresem są właściwe;
- rozpoznaje różne formy przemocy i wie, kiedy należy zwrócić się o pomoc do osoby dorosłej;
- ocenia, które zachowania sprzyjają dobrym relacjom, a które je utrudniają;
- uzasadnia potrzebę szacunku, empatii i dbania o relacje z innymi;
- omawia znaczenie wsparcia w trudnych sytuacjach rodzinnych i życiowych;
- analizuje podstawowy wpływ zanieczyszczeń, hałasu i zmian w środowisku na zdrowie człowieka;
- uzasadnia potrzebę dbania o środowisko i kontaktu z naturą;
- ocenia wpływ aktywności fizycznej i siedzącego trybu życia na zdrowie;

- dobiera odpowiednią formę aktywności fizycznej, uwzględniając swoje możliwości i zasady bezpieczeństwa;
- uzasadnia potrzebę regularnego ruchu i dbania o prawidłową postawę ciała.

Na ocenę celującą

Uczeń:

- samodzielnie wykorzystuje wiedzę dotyczącą zdrowia psychicznego, relacji, środowiska i aktywności fizycznej w różnych sytuacjach;
- proponuje własne sposoby dbania o zdrowie psychiczne i radzenia sobie ze stresem;
- proponuje działania wspierające dobre relacje, szacunek i wzajemną pomoc;
- proponuje właściwe sposoby reagowania w sytuacjach trudnych lub zagrażających bezpieczeństwu;
- samodzielnie planuje działania sprzyjające aktywności fizycznej i zdrowemu stylowi życia;
- proponuje działania służące ochronie środowiska i poprawie najbliższego otoczenia;
- aktywnie angażuje się w działania związane z promocją zdrowia, bezpieczeństwa lub ochroną środowiska.

Klasa 6

Na ocenę dopuszczającą

Uczeń:

- wymienia podstawowe zasady higieny cyfrowej;
- rozpoznaje podstawowe zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu i urządzeń elektronicznych;
- rozpoznaje podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem w sieci, takie jak cyberprzemoc, hejt i grooming;
- wymienia przykłady substancji psychoaktywnych i innych produktów mogących negatywnie wpływać na zdrowie;
- wie, że uzależnienia i używanie substancji psychoaktywnych są zagrożeniem dla zdrowia;
- wymienia podstawowe zmiany zachodzące w okresie dojrzewania;
- zna podstawowe zasady higieny osobistej w okresie dojrzewania;
- wymienia podstawowe rodzaje relacji, takie jak koleżeństwo, przyjaźń i miłość;
- rozpoznaje przykłady właściwych i niewłaściwych zachowań w relacjach;
- wymienia podstawowe funkcje rodziny oraz przykłady zmian zachodzących w rodzinie.

Na ocenę dostateczną

Uczeń:

- wyjaśnia podstawowy wpływ urządzeń ekranowych na zdrowie;
- opisuje wybrane zagrożenia związane z niewłaściwym korzystaniem z Internetu i technologii;
- wyjaśnia, czym jest uzależnienie;
- omawia podstawowe zagrożenia wynikające z używania substancji psychoaktywnych;
- wyjaśnia znaczenie zasad bezpiecznego i odpowiedzialnego korzystania z urządzeń ekranowych;
- opisuje podstawowe zmiany fizyczne, psychiczne i emocjonalne zachodzące w okresie dojrzewania;
- wyjaśnia znaczenie higieny osobistej w okresie dojrzewania;
- wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z relacjami;
- opisuje podstawowe funkcje i znaczenie rodziny;
- zna podstawowe prawa i obowiązki dziecka oraz rodziców.

Na ocenę dobrą

Uczeń:

- stosuje podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z Internetu i urządzeń elektronicznych;
- stosuje zasady higieny cyfrowej;
- wskazuje sposoby reagowania na wybrane zagrożenia w sieci oraz osoby i miejsca, w których można uzyskać pomoc;
- wskazuje sposoby unikania zachowań mogących prowadzić do uzależnienia;
- podaje argumenty przemawiające za nieużywaniem substancji psychoaktywnych;
- stosuje podstawowe zasady higieny osobistej w okresie dojrzewania;
- wie, kiedy w sytuacji niepokojącej powinien zwrócić się o pomoc do osoby dorosłej;
- wskazuje sposoby dbania o relacje rodzinne i rówieśnicze;
- rozpoznaje sytuacje, w których mogą być naruszane granice osobiste;
- stosuje zasady szacunku i ochrony własnych oraz cudzych granic;
- wskazuje sposoby radzenia sobie z wybranymi zmianami zachodzącymi w rodzinie.

Na ocenę bardzo dobrą

Uczeń:

- omawia korzyści i zagrożenia związane z korzystaniem z nowych technologii;

- ocenia możliwe skutki cyberprzemocy, hejtu i innych zagrożeń występujących w Internecie;
- uzasadnia potrzebę odpowiedzialnego korzystania z technologii;
- omawia skutki uzależnień i używania substancji psychoaktywnych dla zdrowia i relacji z innymi;
- ocenia wpływ zachowań ryzykownych na zdrowie i bezpieczeństwo;
- analizuje podstawowy wpływ zmian okresu dojrzewania na funkcjonowanie młodego człowieka;
- uzasadnia znaczenie dbania o higienę i zwracania się o pomoc w sytuacjach niepokojących;
- ocenia, które zachowania sprzyjają dobrym relacjom, a które mogą naruszać granice osobiste;
- uzasadnia potrzebę szukania pomocy w sytuacjach zagrożenia, przemocy lub przekraczania granic;
- omawia znaczenie dbania o dobre relacje rodzinne i rówieśnicze.

Na ocenę celującą

Uczeń:

- samodzielnie wykorzystuje wiedzę dotyczącą bezpieczeństwa cyfrowego, profilaktyki uzależnień, dojrzewania i relacji w różnych sytuacjach;
- proponuje działania promujące bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z Internetu i technologii;
- proponuje sposoby przeciwdziałania cyberprzemocy, hejtowi i innym zagrożeniom w sieci;
- proponuje działania promujące zdrowe i odpowiedzialne wybory;
- samodzielnie proponuje sposoby dbania o zdrowie, higienę i bezpieczeństwo w okresie dojrzewania;
- proponuje działania wspierające dobre relacje oparte na szacunku, empatii i poszanowaniu granic;
- proponuje sposoby wzmacniania relacji rodzinnych i rówieśniczych oraz wspierania osób znajdujących się w trudnej sytuacji.

Klasa 7

Na ocenę dopuszczającą

Uczeń:

- wymienia podstawowe czynniki wpływające na zdrowie i samopoczucie;
- rozpoznaje przykłady chorób zakaźnych, przewlekłych i cywilizacyjnych;

- zna podstawowe sposoby przenoszenia się chorób zakaźnych oraz zasady zapobiegania zakażeniom;
- rozpoznaje podstawowe pojęcia związane ze zdrowiem, takie jak epidemia, pandemia, szczepienie, BMI, tętno i ciśnienie krwi;
- wymienia podstawowe zasady zdrowego odżywiania;
- rozpoznaje produkty sprzyjające i niesprzyjające zdrowiu;
- wymienia wybrane skutki niewłaściwego odżywiania;
- rozpoznaje zagrożenia związane z niewłaściwym stosowaniem suplementów, napojów energetyzujących i innych środków;
- wymienia podstawowe emocje, potrzeby i objawy stresu;
- rozpoznaje podstawowe pojęcia związane ze zdrowiem psychicznym i dobrostanem;
- wskazuje osoby i miejsca, w których można szukać pomocy w trudnych sytuacjach;
- wymienia przykłady zachowań ryzykownych w Internecie i poza nim;
- rozpoznaje podstawowe zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu, mediów społecznościowych i używaniem substancji psychoaktywnych;
- wymienia przykłady substancji psychoaktywnych.

Na ocenę dostateczną

- wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z chorobami zakaźnymi, epidemiami i pandemiemi;
- opisuje podstawowe sposoby zapobiegania zakażeniom;
- wyjaśnia znaczenie szczepień i profilaktyki zdrowotnej;
- omawia wybrane choroby przewlekłe i cywilizacyjne;
- wyjaśnia znaczenie podstawowych mierników zdrowia, takich jak BMI, tętno i ciśnienie krwi;
- wyjaśnia podstawowe zasady komponowania zdrowych i zbilansowanych posiłków;
- opisuje znaczenie zdrowego odżywiania w profilaktyce chorób;
- omawia podstawowe skutki niewłaściwego odżywiania;
- opisuje zagrożenia związane z nieprawidłowymi dietami, nadużywaniem suplementów i napojów energetyzujących;
- wyjaśnia zależność między emocjami, myślami i zachowaniem;
- omawia znaczenie poczucia własnej wartości i pozytywnego obrazu ciała;
- wyjaśnia, czym jest dobrostan i wymienia czynniki, które na niego wpływają;
- opisuje podstawowe zagrożenia związane z korzystaniem z Internetu i mediów społecznościowych;
- omawia skutki używania substancji psychoaktywnych.

Na ocenę dobrą

Uczeń:

- stosuje podstawowe zasady profilaktyki chorób i ograniczania ryzyka zakażenia;
- rozpoznaje sytuacje, w których należy zwrócić szczególną uwagę na objawy choroby i skorzystać z pomocy;
- potrafi wykonać podstawowe pomiary, takie jak pomiar tętna lub ciśnienia, z wykorzystaniem odpowiednich urządzeń;
- komponuje proste, zdrowe posiłki zgodnie z podstawowymi zasadami zdrowego odżywiania;
- dobiera produkty spożywcze do podstawowych potrzeb organizmu;
- stosuje zasady odpowiedzialnego korzystania z suplementów i napojów energetyzujących;
- rozpoznaje własne emocje i potrzeby oraz stosuje wybrane sposoby radzenia sobie z trudnymi sytuacjami;
- wskazuje sposoby szukania pomocy w przypadku trudności emocjonalnych;
- stosuje podstawowe zasady pierwszej pomocy emocjonalnej;
- rozpoznaje zagrożenia związane z własną aktywnością w Internecie;
- stosuje zasady bezpiecznego korzystania z Internetu i mediów społecznościowych;
- stosuje postawę asertywną w sytuacjach presji i zachowań ryzykownych;
- wskazuje sposoby unikania zachowań ryzykownych i szukania pomocy.

Na ocenę bardzo dobrą

Uczeń:

- analizuje wpływ wybranych czynników na zdrowie fizyczne i samopoczucie;
- uzasadnia potrzebę profilaktyki chorób zakaźnych, przewlekłych i cywilizacyjnych;
- omawia zagrożenia związane z dezinformacją dotyczącą zdrowia;
- ocenia znaczenie monitorowania podstawowych parametrów zdrowia;
- analizuje wpływ sposobu odżywiania na zdrowie;
- ocenia skutki nieprawidłowych diet, nadużywania suplementów, napojów energetyzujących i innych środków mogących szkodzić zdrowiu;
- porównuje wybrane sposoby odżywiania pod kątem ich wpływu na zdrowie;
- analizuje wpływ emocji, myśli i mediów społecznościowych na zachowanie i samoocenę;
- ocenia czynniki sprzyjające i niesprzyjające dobrostanowi;
- uzasadnia potrzebę dbania o zdrowie psychiczne i pozytywny obraz własnego ciała;
- ocenia skutki wybranych zagrożeń w Internecie i zachowań ryzykownych;
- analizuje wpływ substancji psychoaktywnych na zdrowie, relacje i bezpieczeństwo;
- uzasadnia potrzebę unikania zachowań prowadzących do uzależnień.

Na ocenę celującą

Uczeń:

- samodzielnie wykorzystuje wiedzę dotyczącą zdrowia fizycznego i psychicznego, odżywiania, profilaktyki oraz bezpieczeństwa w różnych sytuacjach;
- proponuje działania promujące profilaktykę i odpowiedzialne dbanie o zdrowie;
- proponuje sposoby przeciwdziałania dezinformacji dotyczącej zdrowia;
- samodzielnie planuje działania związane ze zdrowym odżywianiem i zdrowym stylem życia;
- proponuje działania promujące odpowiedzialne korzystanie z Internetu i unikanie zachowań ryzykownych;
- proponuje sposoby wspierania dobrostanu psychicznego, poczucia własnej wartości i pozytywnego obrazu ciała;
- proponuje działania zachęcające do unikania substancji psychoaktywnych i innych zachowań szkodliwych dla zdrowia;
- aktywnie wykorzystuje swoją wiedzę w działaniach promujących zdrowie i bezpieczeństwo.
- proponuje działania promujące higienę cyfrową i unikanie zachowań ryzykownych;
- przygotowuje proste materiały lub prezentacje dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa;
- angażuje się w wybrane działania profilaktyczne w klasie, szkole lub najbliższym otoczeniu.

Klasa 8

Na ocenę dopuszczającą

Uczeń:

- wymienia podstawowe rodzaje relacji i rozpoznaje znaczenie odpowiedzialności w relacjach;
- wskazuje przykłady problemów i konfliktów w relacjach;
- wymienia podstawowe zmiany i wyzwania związane z okresem dojrzewania;
- rozpoznaje podstawowe pojęcia związane z rozwojem i zdrowiem człowieka;
- wymienia przykłady produktów menstruacyjnych;
- rozpoznaje podstawowe zagrożenia środowiskowe, takie jak zmiana klimatu i zanieczyszczenie środowiska;
- wskazuje przykłady problemów zdrowotnych związanych ze stanem środowiska;
- wymienia przykłady działań na rzecz ochrony przyrody.

Na ocenę dostateczną

Uczeń:

- wyjaśnia podstawowe różnice między wybranymi rodzajami relacji;
- omawia znaczenie odpowiedzialności, szacunku i wzajemnego zaufania w relacjach;
- wyjaśnia, czym jest manipulacja;
- opisuje podstawowe zmiany i wyzwania okresu dojrzewania;
- wyjaśnia znaczenie dbania o higienę i zdrowie w okresie dojrzewania;
- omawia podstawowe zagadnienia związane z menstruacją;
- wyjaśnia, czym jest ubóstwo menstruacyjne;
- opisuje podstawowy wpływ zmian klimatu i degradacji środowiska na zdrowie człowieka;
- wyjaśnia znaczenie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej;
- omawia przykłady działań, które mogą służyć ochronie środowiska.

Na ocenę dobrą

Uczeń:

- stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania problemów i konfliktów;
- rozpoznaje przykłady manipulacji i potrafi na nie odpowiednio reagować;
- stosuje podstawowe zasady asertywności w relacjach;
- stosuje zasady dbania o higienę, komfort i bezpieczeństwo w okresie dojrzewania;
- wie, kiedy należy zwrócić się o pomoc do osoby dorosłej lub specjalisty;
- wskazuje sposoby przeciwdziałania ubóstwu menstruacyjnemu;
- uczestniczy w wybranych działaniach na rzecz ochrony środowiska;
- podejmuje proste działania służące poprawie stanu najbliższego środowiska;
- wskazuje przykłady działań, które szkoła lub społeczność może podejmować na rzecz środowiska.

Na ocenę bardzo dobrą

Uczeń:

- ocenia, które zachowania sprzyjają dobrym i odpowiedzialnym relacjom;
- analizuje wpływ własnych zachowań na relacje z innymi osobami;
- uzasadnia znaczenie szacunku, odpowiedzialności i poszanowania granic w relacjach;
- analizuje podstawowe czynniki wpływające na zdrowie i rozwój w okresie dojrzewania;
- uzasadnia znaczenie obserwowania własnego organizmu i reagowania na niepokojące objawy;
- analizuje podstawowe skutki ubóstwa menstruacyjnego;
- analizuje wpływ zmian klimatu i degradacji środowiska na zdrowie człowieka;
- ocenia wybrane działania podejmowane na rzecz ochrony środowiska;
- uzasadnia potrzebę podejmowania działań proekologicznych i proklimatycznych.

Na ocenę celującą

Uczeń:

- samodzielnie wykorzystuje wiedzę dotyczącą relacji, dojrzewania i zdrowia w różnych sytuacjach;
- proponuje działania sprzyjające budowaniu dobrych, bezpiecznych i odpowiedzialnych relacji;
- proponuje sposoby rozwiązywania konfliktów i reagowania na manipulację;
- proponuje działania wspierające zdrowie, higienę i bezpieczeństwo w okresie dojrzewania;
- proponuje działania na rzecz ochrony środowiska i zdrowia środowiskowego;
- aktywnie angażuje się w wybrane działania promujące zdrowie, dobre relacje lub ochronę środowiska.